

ИМОВИНСКО САОБРАЋАЈНО ПРАВО

Појам – део саобр. пр. којим се уређују имовински односи учесника у саобраћају

Делови – уговорно, одштетно и стварно право

Уговорно право – предмет:

- 1) уговори о превозу, као главни уговори
- 2) уговори о другим начинима коришћења возила (нпр. о закупу возила, о тегљењу, о спасавању)
- 3) уговори у пратећим делатностима – о грађењу брода, о отпремању, о заступању, ускладиштењу, осигурању

Одштетно право – предмет:

- одговорност превозиоца за штету
- врсте одговорности – редовно уговорна, ређе вануговорна (нпр. за судар брода, загађење)

Стварно право – предмет:

- стварна права на превозним средствима
- посебна правила за бродове и ваздухоплове – слично непокретностима
- брод као субјект права, а не само објект

Стварна права

Два правна режима

Општи режим стварног права за превозна средства, као покретне ствари

Посебан режим саобраћајног права

- већи формализам, слично непокретностима
- разлози посебног режима: 1) велика вредност превозних средстава 2) ризик због брзине кретања 3) велики економски значај 4) безбедност

Три особености

1) обавезна индивидуализација превозног средства

* начини индивидуализације:

а) јавни регистри моторних и прикључних возила; надлежност: 1) полиција за друмска возила 2) железница за железничке локомотиве и вагоне, али железнички превозилац регистрован код Дирекције за железнице 3) ваздухоплови код Директората цивилног ваздухопловства (Регистар ваздухоплова) 4) бродови код министарства саобраћаја (упсиници)

б) у уговорима – нпр. путем имена брода, регистарске ознаке возила

Особености стварноправног режима

- упис у регистар као начин стицања стварних права на превозним средствима

* примена - искључиво на бродове и ваздухоплове

* железничка и друмска превозна средства – предаја стицаоцу, а јавни регистар има

управноправни значај

- правни основ стицања стварног права – писмени уговор, а за друмска возила мора и да се овери

Уговор о превозу

Појам - превозилац обавезан да превезе лице или ствар од једног до другог места, а наручилац да плати превознину

Лица

Набрајање – превозилац (возар), пошиљалац, путник, прималац, корисник превоза

Превозилац

- појам – уговорник, обавеза превоза, право на накнаду
- врсте: 1) јавни и приватни 2) уговорни и стварни (одговорност за стварног превозиоца)
- однос са власником возила
- * превозилац не мора да је власник возила (нпр. купац)
- * власник возила не одговара за штету коју учини превозилац његовим возилом 3. лицима
- * изузетак – власник брода одговара за судар и загађење иако није превозилац (бродар)

Пошиљалац

- појам – уговорник, право на превоз, обавеза превознине

- не мора лично да закључи уговор (нпр. путем отпремника), ни да преда ствар на превоз (нпр. крцатељ и лучки слагач у морском превозу)

Прималац

- појам - лице, право на прими ствар у одредишту, основ уговор или превозна исправа (нпр. товарни лист)
- однос са пошиљаоцем – може пошиљалац; чешће 3. лице (нпр. купац робе)
- положај 3. лица – **1)** поверилац превозиоца за пријем ствари **2)** дужник за превознину од часа кад затражи ствар превозиоцу

Путник

- појам – физичко лице, право на превоз, обавеза превознине
- закључење уговора – лично или путем трећег лица (нпр. туристичке агенције)

Наручилац превоза – лице које закључује уговор с превозиоцем за себе или за 3. лице (нпр. пошиљаоца, путника)

Корисник превоза

- општи израз за свако лице које има право на превоз, одн. издавање ствари
- обухват: пошиљалац, прималац, путник, наручилац...

Сврха уговора о превозу

Однос са другим уговорима

- правно самосталан уговор, али економска сврха везана за други посао
- превоз ствари

* везаност за уговор о продаји, јер служи испоруци робе купцу

* последице:

- 1) подређеност продаји, као основном уговору
 - 2) разлог подређености – задовољавање потреба продавца и купца након закључења уговора
 - 3) право корисника да даје накнадне налоге превозиоцу – нпр. купац падне у стечај (зауостављање у превозу), купац препрода робу (промена примаоца или одредишта)
 - 4) право пошиљаоца на одустанак – обавеза плаћања целе превознине и накнаде штете, ако је разлог неоправдан
- превоз путника

* задовољавање потреба путника

* право путника на одустанак или измену уговора

Домен примене правних извора

Врсте прописа

- општи закон (ЗОО) и грански закони
- однос закона – подређеност ЗОО гранским законима
- улога ЗОО – допуњујући извор права у 4 групе случајева:

а) примена ЗОО на врсте превоза за које не постоје посебни прописи: **1)** превоз жичарама (нпр. туриста, руде) **2)** превоз лифтовима **3)** превоз запрежним колима (сточном вучом) **4)** нејаван превоз железницом **5)** бесплатан превоз **6)** цевоводни превоз

- спорни случајеви

б) случајеви искључења примене гранских закона и међународних конвенција: **1)** превоз робе на палуби брода **2)** превоз посмртних остатака **3)** превоз животиња **4)** превоз ради селидбе **5)** превоз слепог путника

в) нејасно уређена питања у гранским законима

г) упућивање гранских закона на опште прописе

Природа правила

Опште начело – диспозитивност правила

Посебно начело

- једнострана принудност на превозничку одговорност
- случајеви превозничке одговорности: губитак и оштећење ствар (пртљага), смрт и повреда путника, закашење

Битни састојци уговора

Врсте: посао превоза, превознина; у превозу путника и рок превоза

Одређивање састојака

Превоз ствари – одређивањем пута и ствари, као предмета превоза

- одређивање пута: **а)** одређеност полазишта и одредишта (тачна места) **б)** успутне тачке не морају да се одреде – најповољнији пут за корисника (тј. уобичајен пут)

* уговор о превозу на време – **а)** уговарање времена и превозног средства **б)** право пошилаоца да укрца сваку врсту ствари за коју је возило способно

Превоз лица

- уговарање полазишта и одредишта

- врсте превоза:

1) линијски – нема уговарања; место поласка и доласка, те успутна места унапред одређена „линијом превоза“

2) слободни превоз – слобода уговарања

- путник као битан састојак?

* путна карта на име – битан је састојак; замена путника само уз сагласност превозиоца

* путна карта на доносиоца – небитан је састојак, преносивост карте, замена путника до отпочињања превоза

Превознина као битан састојак

- само у приватном превозу

- у јавном превозу нема преговарања – одређена тарифом превозиоца (условима превоза)

- ако нема услова превоза – уобичајена превознина

- спор – суд одређује према трошковима превозиоца увећаним за маржу (труд, сложеност превоза и маржа)

Рок превоза

- начело – није битан, него природан састојак

- кад није уговорен – уобичајени рок према врсти возила и дужини пута

- 3 случаја кад је рок битан састојак: **1)** уговори о превозу на време **2)** линијски превоз **3)** јавни превоз путника

Закључење уговора о превозу

Начело – неформалност

Изузеци – кад је прописана писмена форма у морском и ваздушном превозу (нпр. уговор на више путовања, превоз целим возилом)

Обавеза превозиоца да закључи уговор

Начело – нема обавезу, осим кад је прописано или је сам преузео условима превоза

Изузетак по закону – линијски превоз

Превозне исправе

Појам – исправе које превозилац издаје наручиоцу, потврда закључења уговора (нпр. товарни лист, путна карта)

Врсте – 1) товарни лист у свим гранама 2) теретница – морски превоз 3) потврда о пријему ствари (све гране) 4) путна карта

Обавеза издавања – на захтев наручиоца

Начин издавања – наручилац даје податке о роби, одн. путнику, а превозилац попуњава образац, потписује и предаје му је

Издавалац – превозилац, а товарни лист потписује и пошљалац

Функције

- исправа није форма уговора; уговор је пуноважан и кад није издата, или је нетачна

- доказ о закључењу и садржини уговора

- доказ о особинама ствари примљених на превоз

Доказна снага

- приватне исправе, али доказна снага као јавне исправе

- значи ствара две претпоставке: **1)** аутентичности **2)** истинитости садржине, а пре свега описа ствари

- претпоставке су обориве – **а)** сваки уговорник има право да доказује нетачност **б)** изузетно – кад је исправа хартија од вредности (нпр. теретница) код 3. савесног лица, издаваоцу (превозиоцу) је забрањено да оспорава тачност описа ствари (необорива претпоставка)

Одређивање имаоца – 1) теретница – на име, по наредби или на доносиоца 2) товарни лист – на име, изузетно по наредби или на доносиоца (ван морског превоза) 3) путна карта – на име или на доносиоца

Облик – на папиру, ређе електронски запис

Правна природа уговора

Две недоумице

- 1) уговор на терет 3. лица
- 2) грађанскоправно порекло

Уговор на терет 3. лица

- кад је ималац превозне исправе саговорник превозиоца (пошиљалац) – нема недоумице (нпр. продавац је и прималац ствари)
- кад је ималац исправе 3. лице (нпр. купац) – двојна природа

* несумњиво је уговор у корист 3. лица – ималац је поверилац превозиоцу за издање ствари

* да ли је и уговор на терет 3. лица?

+ опште правило – није; начело релативности уговора (3. лице уговор не обавезује)

+ посебно правило у саобраћају – а) кад 3. лице, као прималац, затражи од превозиоца издавање ствари, постаје дужник за исплату превознине б) значи, уговор на терет 3. лица в) право превозиоца да одбије издавање ствари; право да прода робу по основу законске залог

Грађанскоправно порекло – уговор о делу, али и о налогу (заступању)

Врсте уговора о превозу

Пет подела завино од критеријума

1) према објекту превоза - превоз ствари (робе), путника и пртљага

- правни значај поделе – различита обавезе и одговорност превозиоца
- разлог различитих правила

* роба као „стајаћи“ објект – мора да се укрца и искрца, те да се чува у превозу

* путници као „самопокретни“ објект – путници се сами укрцавају, искрцавају и чувају, а превозиоца одговара само за способност возила и безбедност свих путника

- строжа одговорност превозиоца за путнике, него за ствари

2) према грани саобраћаја (превозном средству) – друмски, железнички, ваздушни, водени и цевоводни превоз

- правни значај – особена правила у свакој грани

3) начин одређивања посла превоза – на време и на путовање

- уговор на време – обавеза превоза одређена уговореним временом, без обзира на број путовања и количину робе (тј. број путника)
- уговор на путовање – а) обавеза превоза одређена уговореним путовањем б) једнократно или виšekратно путовање
- обе врсте уговора могуће у свим гранама
- изузетак у железничком саобраћају

* у превозу ствари - само уговор на једно путовање

* у превозу путника - и уговор на време (нпр. месечна карта)

4) слобода уговарања пута и времена превоза – линијски и ванлинијски (слободан) превоз

- линијски превоз – одређен пут и „ред вожње“; нема нагодбе
- ванлинијски превоз – нагодба уговорника

5) према начину одређивања предмета превоза – превоз целим возилом, превоз делом возила (одређеним простором), превоз одређене количине и превоз појединачне ствари

- подела је типична за водени превоз
- железнички превоз – колске (вагонске) и денчане пошиљке

* колске пошиљке – једна кола за искључиву употребу, најмање 5 тона, цела превознина и кад је мања количина

* денчане (комадне) пошиљке – не захтевају једна кола за искључиву употребу, мање од 5 тона

* значај – колске утовара (истовара) корисник, а денчане железница

Испуњење уговора

Појам – скуп радњи оба уговорника којим се извршава превоз

Увек минимум истих радњи (по временском редоследу): постављање возила, укрцај, издавање превозне исправе, превоз, старање о објекту (нпр. чување робе), искрцај, предаја робе примаоцу, плаћање превознине

Врсте радњи према нужности за извршење превоза: нужне, могуће и допуњујуће

- *нужне радње (без њих нема превоза): пријем ствари, укрцај ствари (путника), превоз, чување ствари, искрцај ствари (путника)*
- *могуће радње (нису нужне, али корисне) – преглед ствари, издавање превозне исправе, накнадни налози, плаћање накнаде у наплатним превозима*
- *допуњујуће радње (прилагођавање потребама уговорника) – осигурање робе, царињење...*

Престанак уговора

Престанак по општим правилима

Начини престанка – раскид, поништај, накнадна објективна немогућност испуњења и смрт уговорника

Посебан режим једностраног раскида у превозу – повлашћеност наручиоца

Разлог посебног режима једностраног раскида

- *уговор о превозу је трајан*
- *повећан ризик промене околности*
- *потреба прилагођавања променама у основном уговору (нпр. продаји, туристичком путовању)*

Повлашћење наручиоца

- *одустанак наручиоца и кад је разлог неоправдан*
- *Разлог*

** превоз је уговор о делу и уговор о налогу*

** налогодавац има право да одустане кад хоће до окончања посла, уз обавезу плаћања*

сразмерне накнаде и одштете

Одустанак превозиоца – само из оправданог разлога

Право на одустанак наручиоца

Две ситуације одустанка – пре отпочињања превоза и током превоза

Одустанак пре превоза

- *у свако доба, али благовремено саопштење прев-цу*
- *не мора да се саопшти разлог – може и неоправдан*
- *обавеза накнаде штете превозиоцу (нпр. трошкови постављања возила, укрцаја, изгубљена зарада), али се превознина не плаћа*
- *одустанак из разлога на страни превозиоца (не мора да је крив)*

** разлози – велико кашњење у поласку, немогућност или невољност превозиоца...*

** превозилац нема право ни на накнаду штете*

** превозилац крив за одустанак – обавеза накнаде штете наручиоцу*

Одустанак током превоза

- *у свако доба*
- *разлог не мора да саопшти*
- *плаћање целе превознине – „мртва превознина“*
- *умањење мртве превознине за уштеду трошкова превоза за остатак пута*
- *кад превозилац одмах нађе други превоз (тзв. превоз ради покрића) – умањење мртве превознине за износ превознине у новом уговору*
- *одустанак због кривице превозиоца (нпр. судар, квар возила)*

** нема мртве превознине*

** превозилац дугује накнаду штете кориснику*